



## UNDERNÄRINGEN HINDRAR SAMHÄLLSUTVECKLINGEN<sup>1</sup>

När småbrukarna, speciellt kvinnorna, får tillgång till jord, kredit och skolning ökar matproduktionen, minskar undernäringen och stimuleras ekonomin. Det är därför oacceptabelt att både u-länderna själva och vi gör så litet för att ge dem de här möjligheterna.

Text: U.B.Lindström

Jag glömmer aldrig synen av en – som jag trodde – nyfödd flicka i famnen på sin mamma på en hälsostation i sydöstra Madagaskar. "Hur gammalt är barnet?", frågade jag hälsovårdaren François. "Sex månader", löd svaret. "Flickan var underviktig vid födseln, mamman hade för litet bröstmjolk och var för fattig för att köpa ersättande näring", sade han. "Mamman kom för sent till oss, flickan dör snart". François fick rätt. Ännu i dag långt senare minns jag hur upprörd jag blev. Hur kunde något sådant ske?

Tyvärr har den politiska viljan att avskaffa den kroniska undernäringen varit för svag. Av den vuxna befolkningen i u-länderna svälter nästan en femtedel och av barnen en tredjedel. Sämst är situationen i Afrika söder om Sahara och i Syd-Asien. Förutom den miljard som svälter lider 3-4 miljarder av brist på mineraler, spårämnen och vitaminer. Över 20 miljoner barn blir på grund av jodbrist mentalt efterblivna årligen. Majoriteten av de svältande lever på landsbygden och är kvinnor och barn. Ändå är det ofta de som får minst understöd.

Undernäringens negativa konsekvenser är enorma. Direkt eller indirekt orsakar den hälften av de 10 miljoner dödsfallen bland barn årligen. I Indien kostar undernäringen 3-9 procent av BNP årligen. Järnbrist med åtföljande anemi minskar i Bangladesh BNP med hela åtta

procent. Barn vilkas längd på grund av undernäring reducerats med två centimeter förtjänar under sin livstid tio procent mindre än de som fått tillräckligt med mat. Ändå visar det sk. *Köpenhamnsprojektet* övertygande att investeringar i näringssektorn är bland dem som ger den högsta nettoavkastningen av alla biståndsprojekt. En välnärd mänska orsakar samhället lägre kostnader och är mer produktiv under längre tid än en som är undernärd. Tillskott av A-vitamin betalar sig 140-falt! Investeringar i att höja födelseviktern över den kritiska 2.5- kilos gränsen betalar sig sexfaldigt. Erosionsbekämpning, effektivare bevattning, bättre växtsorter mfl. åtgärder är också mycket lönsamma.

Därför borde enligt forskningsinstitutet för livsmedelspolitik, *IFPRI*, mycket mer satsas på jordbruksforskning, landsbygdens infrastruktur och näring. u-länderna borde investera 4-5 procent av sin budget – Afrika över 20 procent – på de här sektorerna. Det skulle leda till en betydande ökning av matproduktionen samtidigt som de svältandes antal skulle halveras fram till år 2020. Afrika har utan de här investeringarna inga chanser att lyfta sin befolkning ur armodet.

Undernäringens negativa konsekvenser är enorma. Direkt eller indirekt orsakar den hälften av de 10 miljoner dödsfallen bland barn årligen.

Tyvärr finns det få tecken på att jordbruks- och näringssektorn börjat prioriteras högre. Den nuvarande trenden tyder på att knappt 40 procent av u-länderna lyckas reducera undernäringen till hälften fram till 2015. Vad tänker FN, EU och Finland göra åt det här?

Utän stopp för befolkningstillväxten kan inte näringssituationen förbättras. Det är därför positivt att den nu nästan överallt avtar. Kvinnorna i u-länderna föder nu 2.9 barn under sin livstid och i många regioner är man redan nere vid

<sup>1</sup>Tidigare publicerad av Utrikesministeriet i skriften *Från hjälp till samarbete. Finlands bistånd 1965-2005 och framöver (2005)*.

två. Men fortfarande har över 300 miljoner familjer, som är villiga att nyttja moderna preventivmedel, inte råd till dem. Både i- och u-länder borde därför snabbt ta fram de behövliga medlen. Mer borde satsas på att, i synnerhet via radion, föra ut slagkraftiga familjeplaneringsbudskap. Är Finland berett att öka sina bidrag till populationssektorn?

Enligt dr **Liz Alden Wily** är det största hindret för att minska hungern och fattigdomen att kvinnorna saknar ägande- eller bruksrätt till jord. I Etiopien har man i vissa områden gett småbrukarna lagstadgad rätt till jord. Det har ökat matproduktionen och minskat erosionen. Tyvärr har småbrukarna inte denna rätt i övriga delar av landet. Forskning visar att när kvinnorna får samma tillgång till produktionsmedel och rådgivning som männen ökar skördarna ofta med minst 20 procent. Men i dag äger kvinnorna under fem procent av åkerjorden och får bara några futtiga procent av lantbrukskrediterna.

I Latinamerika är 70-80 procent av familjerna helt eller delvis utan jord, i Asien 50-60 procent och i Afrika 40 procent. Det är en skam för u-ländernas politiker att de inte drivit landreformerna kraftigare, men också vi i väst kunde ha agerat aktivare. Varför har inte FN och EU gjort mer? Tänker Finland göra något? Kan krav på landreformer ställas som villkor för understöd till jordbruksprogram?

Fram till 2020 borde matproduktionen öka med minst 40 procent och medföra mindre slitage på miljön. De enda som kan gå i land med det här är u-ländernas talrika småbrukare. De har emellertid inte råd att göra det med dyr västerländsk teknologi, som dessutom ofta visat sig miljöförstörande. Ökningen måste ske genom att de utnyttjar sina egna naturresurser effektivare men miljövänligt. Det finns allt flera bevis för att det är fullt möjligt.

I södra Brasilien har 300 000 småbrukare med effektivare användning av baljväxter, grön- och kretursgödsel fördubblat sina vete- och majsskördar. I västra Indien har 350 000 småbrukare i torra trakter med bättre jordbearbetning och effektivare bevattning tredubblat skördarna av hirs och durra. I Kenya har tusentals mjölkproducenter med härdiga korsningskor höjt avkastningen betydligt. I många asiatiska länder har man med biologisk bekämp-

Forskning visar att när kvinnorna får samma tillgång till produktionsmedel och rådgivning som männen ökar skördarna ofta med minst 20 procent. Men i dag äger kvinnorna under fem procent av åkerjorden och får bara några futtiga procent av lantbrukskrediterna.

ning höjt risskördarna med 10-15 procent till avsevärt lägre kostnader.

Själv minns jag hur jag i södra Niger står med **Issaka Outeini**, ansvarig för jordbruksfrågor, bredvid kraftiga bestånd av akacior under vilka hirsens växer grön och frodig. Det är en överklig syn i det i övrigt eroderade området. "Hur har det här gått till?", frågar jag. "Genom att alla bybor tagit ansvar för att plantorna överlever, hållit reda på sina djur och använt regnvattnet sparsamt", svarar herr Outeini. "När man väl fått de kvävebindande akaciorna att frodas går det att småningom börja odla hirs." Den afrikanska åkerskogodlingen, samodlingen av kvävebindande träd och sädeslag, har i ny form börjat spridas. Erfarenheterna från såväl Väst – som Öst-Afrika är utmärkta. Spannmålsskördarna har 2-3-faldigats samtidigt som erosionen minskat och vattenhushållningen förbättrats.

Jag anser att vi i u-länderna borde ta barnets vikt fram till femårsåldern som mått på samhällsutvecklingen.

Den är en mycket bättre mätare av levnadsstandarden än BNP per capita eller andelen människor som lever på under en dollar om dagen.

för Afrika är en tredjedel. Vad är orsaken? "Det beror på kvinnans ställning", sade **Grace Ogata**, en av Unicefs näringsexpeter till mig. "I Asien är hustruns främsta uppgift att se till att mannen och svärmornen får tillräckligt att äta. I Afrika är hustruns viktigaste uppgift att ta väl hand om alla mannens barn!"

En undersökning av IFPRI visar att av de faktorer som reducerar barnens undernäring står *moderns utbildningsnivå och ställning för över hälften* medan tillgången till föda svarar för bara en fjärdedel. Behövs det klarare bevis för att mycket mer måste göras för att förbättra kvinnornas situation? Alla flickor borde få grundutbildning. Men även när grundskolan är avgiftsfri tvingas många flickor stanna hemma för att hjälpa föräldrarna. När alla barn får ett gratismål mat i skolan förändras emellertid situationen.

"Det finns inte något effektivare sätt att ge flickorna skolning", säger **Bernard Kumbanda**, rektor för en grundskola i Malawi. I hans skola får alla elever dagligen en portion gjord på majs och soja med tillskott av A-vitamin. Eleverna ställer sig i matkön och sjunger glatt "Vi får gröt". Flickornas antal har på kort tid ökat med 35 procent. Det är FN:s livsmedelsprogram *WFP* som står för maten, men hur kommer det sig att inte mer satsas på skolmaten. Varför gör inte Finland det?

Jag anser att vi i u-länderna borde ta barnets vikt fram till femårsåldern som mått på samhällsutvecklingen. Den är

en mycket bättre mätare av levnadsstandarden än BNP per capita eller andelen människor som lever på under en dollar om dagen. Vikten ger ju besked inte bara om barnets utan även om moderns kondition, näringssituationen i området och landets socialpolitik. Det är ju därför man hos oss sedan länge noggrant följer med barnens viktutveckling. Också i u-länderna vägs barnen regelbundet, men uppgifterna utnyttjas mycket dåligt. Kunde Finland gå i spetsen för att ändra på detta?

Till slut några ord om i-ländernas jordbruks subsidier. De påstås ju hindra matproduktionen i u-länderna. Det stämmer visserligen ofta i fråga om exportstöden. Men jag vill poängtera att 45 av de fattigaste 49 u-länderna är nettoimportörer av mat. De kommer ännu länge att vara beroende av importerade livsmedel och måste också i fortsättningen få tillgång till dem till rimligt pris. ■

Från Sri Lanka minns jag barmorksan *Aasha*, som stolt berättade att andelen barn med för låg födelsevikt i hennes distrikt halverats genom att de gravida kvinnorna fått energikex. De här positiva erfarenheterna borde spridas, men hur? Är ansvarsfördelningen mellan de olika FN-organen för diffus? Varför får *IFAD*, fonden för jordbruksutveckling, som värnar om småbrukarna, så litet stöd? Varför är det så svårt för småbrukarna, speciellt kvinnorna att få kredit? Varför satsar i-länderna, Finland inkluderat, så litet på att stöda jordbruks- och näringsforskning med tillhörande rådgivning?

Också när det finns tillräckligt med mat har många familjer inte råd att köpa tillräckligt. Men även i sådana familjer som har tillräckligt stora inkomster, är ofta minst ett av barnen, vanligen en flicka, undenär. I Syd-Asien är nästan hälften av barnen undernärda när motsvarande siffra